

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

N. Βανδουλάκης:
«Θρακικὴ ἑστ. Ε!᾽»
1934

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ. ΒΙΖΥΗΝΟΥ

Φίλε γεροϋσιαστή κ. Μιλτιάδη Σταμούλη,

Τὰ χειρόγραφα* ποῦ μ' ἔστειλες γὰ ἐξελέγξω ἀνεγνώρισα ὅτι εἶναι γνήσια τοῦ ποιητοῦ Βιζυηνοῦ. Ὅσο τὰ φυλλομετρῶ μὲ θυμίζουν χίλια περιστατικά τῆς συντροφιάς τοῦ ποιητοῦ, τῆς χρυσοῦς μου νεότητος, τῶν φοιτητικῶν μου χρόνων. Καὶ τὰ χαδεύω σὰν μάνα ποῦ χαδεύει τὰ παιδιά της ἔπειτα ἀπὸ τριαντατέντε χρόνια. Τὰ χαδεύω γιατί μοῦ μιᾶνε περα-

(*) Τὰ χειρόγραφα ἐδωρήθησαν εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον παρὰ τοῦ συγγενοῦς τοῦ ποιητοῦ κ. Στεφ. Βλαχοπούλου ἢ δὲ εἰκὼν εἶνε ἀπὸ φωτογραφίαν ἐκχωρηθεῖσαν παρὰ τοῦ βιβλιοπώλου κ. Ἀλ. Κολολεῦ (Σ. Θ.)

σμένα λόγια τοῦ ποιητοῦ, μοῦ θυμίζουν ὅλες τις ἰδέες ποῦ εἶχε γιὰ τὸ καθένα ποίημά του, ὅλη τὴν λογοτεχνικὴ δύναμι ποῦ ζητοῦσε νὰ δώσῃ στὴν ἐξέλιξι τῆς ἐποχῆς του εἴτε ὅταν ζητοῦσε νὰ πειράξῃ, ὄχι νὰ πειράξῃ νὰ τσοῦξῃ.

Τι νὰ σὲ πῶ, φίλε μου! Εἶχα τύχη ποῦ γνώρισα τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα ποῦ ἔφθασα στὰς Ἀθήνας. Ἡ ουστατικὴ ποῦ εἶχα νᾶναι εὐλογημένη! Δὲν εἶχε ἀκόμη τὸ Πανεπιστήμιο ἀνοίξει καὶ κάθε πρωὶ χτυποῦσα τὴν πόρτα τῆς γκαρσονιέρας τῆς ὁδοῦ Φιλελλήνων. Μ' ἀνοίγε ὁ Βιζυηνός.

Τὰ δυὸ τετράδια τῶν ποιημάτων ποῦ μ' ἔστειλες τὰ γνωρίζω ἀπὸ τότε. Τὸ ἓνα μάλιστα ποῦ ἔχει σὲ γερμανικὴ γλῶσσα τὴν ἐκθεσι μηχανικοῦ γιὰ τὸ μεταλλεῖο στὸ Σαμακόβι τὴν μετέφραζε ἐκεῖνος καὶ τὴν ἀντέγραφα ἐγώ. Ἀνάμεσα στὶς σελίδες εἶναι ποιήματα δικὰ του ποιημένα ἀπὸ χίλιες ἐλλπίδες πῶς θὰ γινότανε πλούσιος μιὰ μέρα! Τὸ ἄλλο τετράδιό ἔχει μόνο ποιήματα. Ἄρχισε νὰ γράφεται στὰ 1890 καλογραμμένα παστρικά. Πρῶτο ποίημα φέρει τὸν τίτλο «Πάσχα» ποῦ γράφηκε γιὰ ν' ἀπαγγελθῆ στὸ σχολεῖο τῆς πατρίδας του καὶ γι' αὐτὸ τελειώνει σὲ κολακεία καὶ ὕμνο τοῦ σουλτάν Χαμίτ. Τὸ δεύτερο ποίημα ἀφιερῶνεται στὴν ἀγάπη του, στὴ μικρὴ Μπετίνα καὶ φέρει τὸν τίτλο «Νύχτα». Εἶναι γραμμένο τὸν Μάιο τοῦ 1890 ποῦ δὲν ξέρω πὼς προαίσθημα τοῦ ποιητοῦ γεμίζει νύχτα τὴν καρδιά του, τὴ γεμίζει θλίψι. Καὶ θεησικὸς τρουβαδοῦρος λογουρνᾶ τραγουδώντας μέσ' στὴν ἐρημιὰ ἀστέρινα τραγοῦδια. Το παραθέτω γιὰτι νομίζω πῶς δὲν τυπώθηκε ἄλλη φορὰ.

ΝΥΧΤΑ

Ἔδυσε ὁ ἥλιος ἴσιω ἀπ' τὰ βουνὰ
πίσω ἀπ' τὰ βουνόκορφα νέφη σκοτεινὰ
τὸν κατενοδώνουν.

Φτερωτὰ κοπέλια, πάλι οἱ βραδεῖνοι
οἱ δροσάτοι Ζέφυροι τὴν πλατειὰ σκηνὴ
τ' οὐρανοῦ σαρώνουν.

Γιὰ ν' ἀπλώσ' ἡ Νύχτα μεσ' στὴν καθορῆ
μέσ' στὴν ἄπειρη ἔκτασι νὰ κρυφοχαρῆ
τὰ διαμαντικὰ τῆς.

Δὲν τὸ θέλει—ξέρω—δὲν ἐπιθυμεῖ
νὰ θωροῦν τὰ κάλλη τῆς βέβηλοι ὀφθαλμοὶ
καὶ τὰ μυστικὰ τῆς.

Λι' αὐτὸ μὲ βῆμα ἀργὸ καὶ σιγανὸ
σὰν πρσβάλη ἡ Μάγισσα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ

καὶ χυθῆ στήν Κίσι
 στῶν θνητῶν τὰ μάτια ὕπνον ἀγαπᾷ
 ὕπνο μὲ δυνείρατα γὰ κρυφοσκορπᾷ
 γὰ γὰ τοὺς κοιμήσει.

Μαυρομάτα νύμφη καὶ μελαγχροινῆ
 διὲς πῶς μὲ τὰ μάγια τῆς τῆν καταπονεῖ
 τῆ βοῆ στή χώρα!...
 Κούρνιασαν στὰ δένδρα τὰ φαιδρὰ πουλιὰ
 τὰ παιδιὰ λικνίζονται μεσ' στήν ἀγκαλιὰ
 τῆς μαμμᾶς των τώρα.

Μόνον ἡ καρδιά μου — ἄχαρη καρδιά!
 ἀπ' τῆς Μάννας—φύσεως φεύγει τὴν ποδιὰ
 ὕπνο δὲν γυρεύει.

Ἡ μορφὴ τῆς Νύχτας τὴν κἀραπλανᾷ
 θλιβερῆ συμπάθεια μεσ' στὰ σκοτεινὰ
 μου τῆς μαγεύει.

Ἄλλοτε γεμάτη μὲ ἡλίου φῶς
 ἔμοιαζε Παράδεισο, πού ἄγγελος κρυφός
 νοιάζονταν ἴδω χάμον.

Τώρα, ἡ παρθένα μὲ ξανθὰ μαλλιά
 μέσ' τὸν τάφον ἔσβυσε! — Πάγ' ἡ ἀντηλιά
 μέσ' ἀπ' τὴν καρδιά μου.

Τώρα σὰν τὴν Νύχτα μαύρη ἀπ' τὸν καῦμό
 νανουρίζει ἀθρόοβα κάθε τῆς παλμό
 καθ' ἐπιθυμία.

Εἶναι ἴμερα ; — Μοιάζει ἄδειον οὐρανὸ
 πού σφαλεῖ στὰ στήθια του ἄψυχο κενὸ
 ἄπειρη ἐρημία

Ἄρχισεν ἡ νύχτα ; — Ὡς πού γὰ τὸ διῶ
 ἀπ' τὰ φυλλοκάρδια τῆς βγαίνουν χίλια δυὸ
 φωτεινὰ λουλούδια :

Τῆς Ξανθῆς μου εἰκόνας βγαίνουν μιὰ καὶ μιὰ,
 ὡσὰν κόσμοι ἀστέραιοι μεσ' τὴν ἐρημιὰ—
 κόσμοι ἀπὸ τραγούδια.

Νύχτα, μὴν κακιώνεις! — Πάνου στὰ βουνά
ποῦ θαριέσαι μόνη σου, κάποιος λογυρνᾷ
μὲ θερμὸ κεφάλι.

Μ' ἐραστοῦ λαχτάρα κάποιος μελετᾷ
μεσ' αὐτοῦ ς' τὰ πλούτη σου τ' ἀχινωτά,
στὰ κρυφά σου κάλλη...

Εἶμαι ψάλτης θρησκός. Δὲν κατασκοπῶ
τ' ἄγια σου μυστήρια. Καὶ στὸ σκνυθρωπὸ
σκότος — μὴ σὲ μέλλει—

Ἄν συχρὰ μοῦ φεύγη μιὰ χρυσὴ στροφή
ἀπὸ τῆς Ἀγάπης μου τὴν γλυκεῖα μορφή
μέσα μου ἀνατέλλει.

Τὰ ποιήματα αὐτοῦ τοῦ τετραδίου, τὰ περισσότερα, εἶναι ἀντιγραμμένα ἀπὸ τὶς πρώτες σημειώσεις του, τὶς πρώτες ἐμπνεύσεις του. Θυμοῖμε μάλιστα ποῦ δὲν ἤθελε νὰ τὰ καλοκοιτάξω. Ἴσως γιὰτὶ στὸ τέλος εἶχε κακογραμμένα μερικὰ στίχιν. Ἴσως γιὰτὶ σκοποῦσε νὰ τὰ διορθώσῃ, νὰ ριθμίσῃ καλύτερα τὸν στίχο, ν' ἀλλάξῃ λέξεις καὶ καμμιά φορὰ ν' ἀναποδογυρίσῃ τὶς στροφές. Παράδειγμα «Ἡ Ἀφροδίτη τ' ἄστρο τῆς Ἀγάπης ποῦ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα καὶ ἀπὸ τὰ καλύτερά του. Σ' αὐτὸ ἡ Ἀγάπη χύνεται διάπλατη στὸν πανθειστικὸ οὐρανόν, πέρα ἀπὸ τὴ θνητὴ ζωὴ, πάνω ἀπὸ τὸν τάφο, γιὰτὶ

πάντ' ἀπ' τὴν ἀγάπη κάθε μιὰ ζωὴ
κάθε ἀστὲρι στὴ ζωὴ ὠδηγήθη

καὶ ὁ ποιητὴς εἶχε ἀδυναμία σ' αὐτὸ τὸ ποίημα, ποῦ τόσες φορὲς μοῦ διάβαζε τὴν ἐπωδὸν:

Πρῶτο ἀπ' ὅλα τ' ἄστρο μέσ' στὸν οὐρανὸ
πρῶτος ἀπ' τὸν λόφου σ' ἀγναντεύω!
Σὰν τοὺς μάγους σκύβω καὶ σὲ προσκυνῶ
σὰν ἐρωτευμένος σὲ λατρεύω!

Λέτε, νὰ ἦτανε πανθειστής; Ἴσως. Ἴσως καὶ γιὰ παρηγοριὰ στὰ χτυπήματα τῆς τύχης του. Καὶ ἤλπριζε πῶς ἔτσι μιὰ μέρα θὰ ἐνωθῆ στὰ ὑψηλὰ μὲ τὴν κόρη π' ἀγαποῦσε.

Δίχως ἄλλο μέσ' στὰ στήθια τὰ ἱερὰ
τοῦ Θεοῦ, ἀπ' ἀγάπη γεννημένες

δέν πεθαίνουν ἢ ψυχὲς καμμιὰ φορὰ
κι' ἄς εἶναι οἱ σάρκες μας θαμμένες.

Μ' ἀγάπη ἀπ' ἄστρο σ' ἄστρο τὶς περνᾷ
νὰ χαροῦν τῶν ἔργων του τὰ κάλλη
ὡς ποῦ νὰ ἐνωθοῦμε δλοι μας ξανά
στοῦ κοινοῦ πατρός μας τὴν ἀγκάλη !

Τὸ ποίημα αὐτὸ ἔχει ἀλλαγμένες τὶς στροφές του πολλὲς φορές. Τελικὰ δημοσιεύθηκε στὴν «Ἐστία» μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ποιητοῦ. Ἀλλὰ κανένα ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτοῦ τοῦ τετραδίου δὲν δημοσιεύθηκε αὐτοῦσιο. Ὁ ποιητὴς διάλεγε τὴ στιγμή ποῦ εἶχε διάθεσι, τὸ διάβαζε, τὸ χτένιζε, τὸ ξαναδιάβαζε, τοῦ λάζεσε τὴ φόρμα καὶ τῶστελνε νὰ τυπωθῆ. Μὰ τί ἔγινε τὸ τρίτο τετράδιο μὲ ποιήματα τὰ σχολικά;

Ἦταν κι' αὐτὸ σὰν τᾶλλα δύο μὲ χονδρὰ καπᾶκια, μὲ πολὺ καλὸ χαρτί καὶ μὲ φύλλα περισσότερα, πάρα πολλὰ. Τὰ ποιήματα ἐκεῖνα δὲν ἦσαν ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς. Ἦσαν μιὰ ψυχολογικὴ καὶ παιδαγωγικὴ ἐξέλιξις. Οἱ ἐπικεφαλίδες ἦσαν σπάνιες. Συνηθέστερα τὶς ἀντικαθιστοῦσαν ζωγραφιές ἀπὸ ἀνάλογα ἀγγλικά, γερμανικά καὶ γαλλικά περιοδικά, εἴτε καὶ χαλκομανίες. Καὶ κάτω ἀπὸ κάθε μιὰ ἦτον καὶ τὸ ποίημα, ἀντιγραμμένο, διωρθωμένο, τέλειο. Πρῶτα, πρῶτα ἦσαν ποιήματα γιὰ τὰ πολὺ μικρὰ παιδιὰ, ἔπειτα γιὰ τὰ παιδιὰ δημοτικοῦ σχολείου καὶ τέλος γιὰ γυμνασιόπαιδα. Σ' αὐτὸ τὸ τετράδιο εἶχε ὁ ποιητὴς ἰδιαιτέρη ἀγάπη. Ἀπλὲς ἔννοιες ἠθικοπλαστικές, πραγματογνωσία, πάραμυθᾶκια ποῦ στὴν καρδιὰ τῶν παιδιῶν συμβόλιζαν μιὰν ἀλήθεια, φτερουγίσματα τῆς φαντασίας στὶς ὠμορφές τῆς φύσεως καὶ ἰδανικὲς εἰκόνες ποῦ εὐρύνουν τὸ μυαλό, ποῦ δυναμώνουν τὴν φαντασία καὶ ποῦ μορφώνουν ἓνα γενναῖο καὶ σταθερὸ χαραχτῆρα τοῦ κάθε πολίτη. Σὲ τέτοιο ὕλικὸ ὁ ποιητὴς ἦταν στὸ στοιχεῖο του. Ὅπως ποτίσθηκε βαθειὰ τὶς πλατωνικὲς φιλοσοφίες στὸ φροντιστήριό τοῦ Τσέλερ καὶ μπῆκε στὰ νοήματα τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας στὸ φροντιστήριό τοῦ Βοῦντ ὁ Βυζυηνὸς ἦταν ὁ μόνος ποιητὴς ποῦ μποροῦσε συνειδητῶς νὰ καταπιασθῆ ἓνα τέτοιο ἔργο πλαστικὸ τῆς νέας γενεᾶς. Καὶ τὸ τετράδιο αὐτὸ μὲ ὅσα ποιήματα εἶχε ἀποτελειώση δὲν μοῦ τῶστελεις. Τί ἔγινε; Χάθηκε; Τί κρίμα!

Τὸ 1893 ὁ ποιητὴς κλείσθηκε στὸ φρενοκομεῖο. Ἀπὸ βραδὺς στὴν προσβολὴ τῆς τρέλας τὸν κρατοῦσαμε σὲ σπαραχτικὴ συντροφιὰ, στὸ ζυθοπωλεῖο τῆς Βουλῆς, ἐγὼ καὶ ὁ νευρολόγος συγγραφεὺς τῶν «ψυχώσεων» Σίμος Ἀποστολίδης. Ὁ ποιητὴς βρισκότανε σὲ ποιητικὸ οἶστρο. Στὴ θαμνάδα ἐκεῖνη τοῦ μυαλοῦ του καὶ στὸν παροξυστικὸ χεῖμαρρο μιᾶς στιχορραγίας ἀκατάστατης, μὰ ἐκπληκτικῆς, ἀπήγγελλε ποιήματα τῆς στιγμῆς, μὰ καὶ πα-

ληά, ποῦ ἀναδεύονταν πυκνά μέσ' στὸ μυαλό του καὶ πολλὲς στροφές ποῦ βλέπω τόρα στὸ δεύτερο τετράδιο ποῦ μ' ἔστειλες. Τίς θυμοῦμαι καὶ ἀνατριχιάζω. Καὶ σὲ μιὰ στιγμή ἀγρίευε. Ἐγούρωλε τὰ μάτια, ἔσφιγγε τὰ χέρια, ἡ ρινόφωνη ἀπαγγελία του ἔσπανε σὲ λιγμούς ποῦ τοῦ πῆραν τὴν καλή του, ἀρπαξάν τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς του.

Σὰν μ' ἀρπάχθηκε ἡ χαρὰ
ποῦ ἔχαιρόμουν μιὰ φορὰ
ἔτσι σὲ μιὰν ὥρα...
μεσ' σ' αὐτὴν τὴν χώρα
ὄλα ἀλλάξαν τώρα!

Τὸν παρηγορούσαμε, τοῦ λέγαμε γλυκὰ λόγια, ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἦταν ἀμετάπειστος. Ἐνας στεναγμὸς βαθύς, πολὺ βαθύς μᾶς ἀπαντοῦσε μ' ἓνα τετράστιχο :

Μεσ' στὰ στήθια ἡ συμφορὰ
σὰν τὸ κύμα πλημμυρᾶ
σέρνω τὸ βαρὺ μου βῆμα
σ' ἓνα μνημα...

Λίγους μῆνας ὕστερα τὰ βιβλία, τὰ ἐπιπλά τοῦ ποιητοῦ βγῆκαν στὴ δημοπρασία.

Τελείωνα τὰ χρόνια τότε τῶν σπουδῶν μου καὶ θάδιδα ἐξετάσεις γιὰ τὸ δίπλωμα. Ἦταν Κυριακή. Μὲ τὴ καρδιά ἔβλεπα τὴν ἡμέρα ἐκείνη νὰ πωλιοῦνται τοῦ ποιητοῦ τὰ βιβλία. Ὡ τὴν θυμοῦμαι ἀκόμη. Θυμοῦμαι καὶ τίς στίβες τὰ βιβλία. Ὡπως ἦσαν καλοδεμένα, χρυσογραμμένα, ἀπὸ χρήματα τῆς ὑποτροφίας τοῦ Γεωργιάκη Ζαρίφη ἀγορασμένα. Ἦταν ὀλόκληρη ἡ διεθνὴς φιλοσοφία, ἡ φιλολογία καὶ ὅλη ἡ διεθνὴς Κριτικὴ τῆς νεωτέρας τέχνης καὶ φιλολογίας. Τὰ βιβλία βγῆκαν στὴ δημοπρασία γιὰ χρῆμα τοῦ ποιητοῦ καὶ γιὰ νὰ συντηρηθῇ ὁ ἴδιος στὸ φρενοκομεῖο. Ἐγὼ ἔπρεπε νὰ φύγω γιὰ τὴν Πόλι. Μάζεψα τὰ χειρόγραφα του καὶ τὰ παρέδωκα στὸν κ. Νάζο τὸν διευθυντὴ τοῦ Ὁδείου, ὅπου ἐδίδασκε ὁ ποιητὴς τὴ νεώτερη λογοτεχνία. Μιὰν φωτογραφία του κράτησα γιὰ τὸν ἑαυτό μου, ποῦ ἔδωκα στὸν μακαρίτη Σκόκο μὲ τὴν πρώτη βιογραφικὴ μελέτη γιὰ τὸν Βιζυηνό, ποῦ δημοσιεύθηκε στὸ Ἡμερολόγιό του τὸν ἐρχόμενο χρόνο. Καὶ τὴν ἡμέρα ἐκείνη κρατήθηκαν ἀπὸ τὴ δημοπρασία τὰ τρία τετράδια, ἄλλες σελίδες λογοτεχνικῆς τῶν παραδόσεων του περὶ Ρυθμικῆς καὶ Δραματολογίας, σειρὰ γραπτῶν μαθημάτων φιλοσοφικῶν καὶ λογοτεχνικῶν ἀπὸ γερμανοὺς καθηγητὰς καὶ γερμανικὰ φροντιστήρια, μερικὰ διηγήματα πρωτότυπα ὁ «Μοσχὸς Σελιμῆ» καὶ τὸ «θλιβερὸ Πανηγύρι» τελειωμένα εἴτε μισοτελειωμένα,

ὅπως και μιὰ θαυμάσια μελέτη του γιὰ τὰ βαλλίσματα τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν ballades ὑπὸ τὸν τίτλον «ἀνὰ τὸν Ἑλικῶνα» μὲ ὠραῖες μεταφράσεις ἀπὸ γερμανικῆς, ἀγγλικῆς, γαλλικῆς και σουηδικῆς ballades ὅπως και δικῆς μας λαϊκῆς. Ἀργότερα ἡ μελέτη αὐτὴ δημοσιεύθηκε στὴν «Ἐστία». Ἐνα μικρότερο τετράδιο ἀπὸ ποιήματα μὲ τίτλο «Εἰκόνες και Σκέψεις» ἐπρόκειτο νὰ σταλῆ σὲ διαγωνισμό και δὲν ἐπρόφθασε. Ἀκολουθοῦσαν τὰ ποιήματα τῶν σχολείων. Ὅλα αὐτὰ παραδόθησαν εἰς τὸν κ. Νάζον. Θὰ μὲ ρωτήσετε τί ἔγιναν ἀργότερα ;

Ἡμουν πλέον στὴν Πόλι ὅταν ἔμαθα, ὅτι κάποιος στενὸς συγγενῆς τοῦ ποιητοῦ ἐζήτησε τὴν πνευματικὴ αὐτῆ κληρονομία και τὴν παρέλαβε ἐπιστρέφοντας στὴ Βιζῶ. Πέρασαν πολλὰ χρόνια ἀκόμη και σκέφθηκα μιὰ μέρα νὰ γράψω—αὐτὰ πρὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου— στὸν δεσπότη τὸν ἅγιον Βιζύης, ποῦ εἶναι τώρα Μαρωνείας, τὸν κ. Ἀνθιμὸ Σαρίδη και νὰ μάρθω τὴν τύχη τῶν χειρογράφων. Τοῦ ἐπρότεινα μάλιστα νὰ συνεννοηθῆ ἡ οἰκογένεια μ' ἕνα ἐκδότη τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὸ οἰκονομικὸ μέρος και ὅτι εἰς περίπτωσι ἐκδόσεως θὰ ἦμουν πρόθυμος δωρεάν νὰ κατατάξω τὴν ὕλη, νὰ σχολιάσω, ἂν θὰ ἦτο ἀνάγκη και νὰ κατατοπίσω αὐτήν. Ὁ δεσπότης ἀνταποκρίθηκε μ' εὐγένεια στὴν ἐπιστολή μου, ἔστειλε τὸν κατάλογο τῶν σωζομένων ἔργων, ἀλλὰ μοῦ διειπίωσε τὴν ἀξίωσι τῆς οἰκογένειας νὰ τ' ἀγοράσω ὁ ἴδιος. Ἔτσι ἐσταμάτησε και πάλιν ἡ ἐκδοσις γιατί ἐγώ, σὰν γατρός, δὲν εἶχα καιρὸ νὰ εἶμαι και ἐκδοτής. Προσέβουσι ἔδωκα τὸν κατάλογον αὐτὸν εἰς τὸν καλὸ ποιητὴ τῆς Πόλης Ἀπόστολο Μελαχρινό, ὅπως και ἄλλας πληροφορίας, γιὰ μιὰ μελέτη ποῦ γράφει γιὰ τὸν ποιητὴ Βιζυηνό.

Και κατ' ἄλλο ὅμως χάθηκε τὴν ἴδια ἡμέρα ἐκεῖνη τῆς δημοπρασίας. Θυμοῦμαι τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ὅτι ἔψαξα καλά και δὲν τὸ ἤδρα. Μιὰ καρφίτσα. Ἦταν δῶρο τῆς Κυπριώτισσας κυρίας, ποῦ ὅταν ἦταν μικρὸ κορίτσι ἀγαπήθηκε ἀπὸ τὸν μικρὸ μαθητὴ Βιζυηνό και γένηκε αἰτία νὰ φύγῃ ἐκεῖνος μὲ τὸν συγγενῆ του μητροπολίτη και νὰ σπουδάσῃ στὴν Πόλι. Ὅταν ἀργότερα πολὺ ὁ ποιητὴς βραβεύθηκε στοὺς ποιητικὸς διαγωνισμοὺς και γύρισε διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τὴ Γερμανία μὲ τίς ὠραῖες μελέτες του ἐκείνη «περὶ Καλοῦ» και «περὶ τῆς Φιλοσοφίας παρὰ Πλωτίνω» πέρνει ἕνα γράμμα μᾶς κυρίας ποῦ τὸν ἐρωτᾷ ἂν ἦταν ἐκεῖνος τὸ Γιωργὶ ποῦ ἔμνε στὴ Μητρόπολι μὲ τὸ ἐπίθετο Βιζυηνός. Ἡ δημοσιογραφία ποῦ διαλαλοῦσε τὸνομα τοῦ ποιητοῦ εἰδοποίησε και τὴν Κυπριώτισσα κυρία ποῦ εἶχε πανδρευθῆ στὸ ἀναμεταξὺ ἐκεῖνο. Στὸ δεύτερο τότε γράμμα του ὁ Βιζυηνός πέρνει γιὰ ἐνθύμιο μιὰ καρφίτσα και τὴν τηρᾷ σὰν φυλαχτό, σὰν κατὶ ποῦ τοῦ ξαναγεῖνε ὄνειρα παλιά, γλυκά και ἄξεχαστα. Και τραγουδάει.

Μιά καρφίτσα

Μιά καρφίτσα σὰν ἀστέρι
ἔς τὴν γραβάτα μου φαντάζει
εἶν' ἀπὸ μιᾶς φίλης χέρι
μὴ ρωτᾶτε πῶς τὴν μοιάζει.

Ἐἰς τὸ ἄδολό της τὸ χρυσάφι
φλογερὲς ἀχιτίνες χύνει
σὰν τὴ νέα καρδιά πὺρ ἐβράφη
στῆς Ἀγάπης τὸ καμίνι.

Ἐν τῷ ὄρατι της λουλούδια
μαῦρα γύρω σμαλτωμένα
μοιάζουν χαρωπὰ τραγούδια
μέσ' ἀπὸ καημοῦς βγαλμένα.

Ἀπὸ ρουμπίνια πὺρ τραντάζουν
κάθε πὺρ θ' ἀνοίγοκλείση
δάκρυα ματωμένα μοιάζουν
τῆς καρδιάς πὺρ ἔχει ραγίσση...

Τί καρφίτσα !... Ὡσὰν κάτι
μυστικὸ μαγοφτιασμένο
ἄλλο φαίνεται στὸ μάτι
ἄλλο μέσα ἔχει κρυμμένο

Δίπτυχο εἰκονοστάσι
ἔχει δυὸ φτερά κα' ἀνοίγουν,
μιὰ μπαρτίτσα πὺρ σὰν πιάση
τὰ σφαλεῖ ξανὰ καὶ σμίγουν.

Καὶ γι' αὐτὸ ὅσοι διοῦν στὰ στήθεια
νὰ τῆνε φορῶ μὲ χάρι
τὴν θαρροῦν — ἄς ἦτο ἀλήθεια ! —
ἔρωτος προσκυνητᾶρι...

Μὰ πῶς πάλε τὴν εἰκόνα
μέσ' αὐτοῦ νὰ περικλείω,
τῆς καρδιάς μου τὴν εἰκόνα
μέσ' στὸ μέταλλο τὸ κρῦο ;

Κόσμε, ἄγροικε, ζηλιάρη,
λάθος κάνεις, διόρθωσέ το :
Νὰ τοῦ τέμπλου τ' ἀνοιχτάρι
ἄνοιξε, προσκύνησέ το...

Τί θαμβώνεται ἡ ματιά σου
ἔμπρὸς στήν λάμπη πὸν προβάλλει ;
Εἶπε τρίχα αὐτό, στοχάσου,
ἀπὸ μιᾶς ξανθῆς κεφάλι !

Μὰ δὲν εἶν' ἀχνὸ μετὰξι
πὸν τὸ βίφουνε στήν Κίνα.
Εἶπε φῶς πὸν τῶχει σιάξει
μὰ χρυσῇ τοῦ ἥλιου ἀχιτίνα.

Φῶς πὸν τῶχει βάρ' ἡ Ἀσὶ
καὶ τὸ στέλλει φωριασμένο
μέσ' ἀπὸνὰ κυπαρίσσι.
ἐστὴν Ἑλλάδα φουντωμένο

Φῶς ἀπ' τ' ὄμορφο κεφάλι
μιᾶς ξανθῆς πού — γὰ μοῦ ζήση —
σὰν αὐτὴ δὲν ἔγιν' ἄλλη
τόσα φρόνιμη ἐστὴν κίτσι.

Μά, ἂν ζητήσετε, βρὲ καῦμένοι,
ποῦν' αὐτὴ ἡ θεὰ δωχάμου —
θὰ τὴν βρῆτε ἐδῶ κρυμμένη
μέσα στὴ ζεστὴ καρδιά μου.

Τὸ ποίημα αὐτὸ γράφηκε τὸν Μάιο τοῦ 1891. Ὁ ποιητὴς δὲν ξέχασε
τὴς παλιές του ἀγάπες. Τὴς λαχταρεῖ. Μὰ στὸ θρονὶ τῆς καρδιάς του κάποια
ἄλλη τόρα βασιλεύει. Καὶ ἡ παλιὰ ἀγάπη διαλύεται, περνᾷ. Στὸ ἴδιο τετρα-
διο τοῦ ποιητοῦ βλέπω τὴν ἀγάπη του ἀνάμνησι πλέον. Γράφει τὸν ἐπόμε-
νο χρόνο, τὸν Μάρτι τοῦ 1892.

Ἀνάμνησις

Ἦταν βράδυ. Στολισμένος μὲ πορφύρα
ὁ θεὸς μὲ τὰ χρυσόξανθα μαλλιά
σὰν ἐφώτισε τὸν κοσμο, πᾶ, στὴ γύρα,

μὲ τὴν Δύσι ἐρωτημένος τὴν πανώρια κοπελιὰ
τάρμα του εἶχε στήσει τώρα ἔμπροσς στὴ θύρα
νὰ τ' ἀνοίξῃ, νὰ ἡσυχάσῃ ἔς τὴν καλὴ τῆς ἀγκαλιά.

Δροσερὴ, μωσχίης γεμάτη ἢ ἀτμοσφαῖρα
εἶχε ἀγκαλιασθῆ τὴ χώρα τρυφερά.
Ποῦ καὶ ποῦ ζευγαρωμένα ἔς τὸν αἰθέρα
ἐλαμναν οἰγὰ πουλάκια μὲ γοργὰ φτερὰ
κι' ἀκούνονταν τοῦ βοσκοῦ ἢ γλυκεῖα φλογέρα
ποῦ ἐβοσκοῦσε τὸ κοπάδι πὰ ἔς τοῦ λόφου τὰ πλευρά.

Στὸ πλευρό μου ἀκουμβημένη τὸ ξανθό σου τὸ κεφάλι
πρὸς τὸν ὄμο μου γυρτό,
ἐθωροῦσες μακρὰ, κάτω, τὸ χροσὸ τὸ περιγιάλι
καὶ ἐπρόσθετε ἡ ὥρα ἔς τὰ περίσσια σου τὰ κάλλη
μύριες γλύκες, μύριες χάρες, εἰς ἂν ἦτο δυνατό.

Σὰν παλιοῦ γαοῦ ἐρείπια π' ἀπὸ πράσινα χορτάρια
ἀνεβαίνανε ὠραῖα καὶ λευκά,
Ἐκαθήσαμ', ἀπ' τοὺς μύσους ποὺ σκορποῦσαν τὰ θνημάρια
κι' ἀπ' τὴν ἴδια μας ἀγάπη μεθυσμένη, μύρια μαγικά!
Δὲν τὰ εἶδε ἄλλος κανένας ἀπ' τὴ φύσι τὴν καθάρια
τὰ θερμὰ ἀγκαλιάσματά μας, τὰ φιλιὰ μας τὰ γλυκά.

Σὰν ἐστρέψαμε τὰ μάτια στοῦ Θεοῦ ξανά τὴν πλάσι
γιὰ νὰ ἴδοῦμε ζαφειρένια τὰ βουνὰ
ὄλ' ἢ εὐμορφιὰ τριγύρω καὶ ἡ λάμπη εἶχε περάσῃ,
νέφη μόνον πρὸς τὴν Δύσι λογυροῦσαν μελανὰ.
Κ' ἐνθυμούμαι πῶς μὲ εἶπες λυπημένη αὐτὴ τὴ φράσι :
Ἢ χαρὰ κ' ἢ εὐτυχία, ἄχ ! τί γρήγορα περνᾷ !

Τώρα κάθουμαι μονάχος ἔς τὰ ἐρείπια αὐτὰ τὰ ἴδια
κόκκαλα ἀπὸ μιὰ ἐποχὴ νεκρὰ
καὶ ἀκούω τοὺς ἀνέμους νὰ σφυρίζουν σὰν τὰ φεῖδια
καὶ ἀκούω κονκουβάτα νὰ θρηνολογῇ πικρὰ,
καὶ στὸ λογισμό μου μέσα μία φράσι μ' ἀνεβαίνει :
Ἢ χαρὰ κ' ἢ εὐτυχία, ἀχ ! τί γρήγορα διαβαίνει ἢ εὐτυχία καὶ περνᾷ !

Καὶ βουρκώνεται ἡ καρδιά μου μοναχὴ κι' ὠρφανεμένη
ποῦ τὰ πάντα βλέπει μαῦρα καὶ ψυχρὰ καὶ σκοτεινὰ
καὶ τὸ δάκρυον σὰν κῦμα στ' ματάκια μου ἀναβαίνει
καὶ τ' ἀχνὰ τὰ μάγουλά μου νὰ τὰ βρέχῃ ἀρχινᾷ

και στο λογισμό μου πάλι μία φράσι μ' αναβαίνει

"Αχ! τί γρήγορα διαλύεται ή αγάπη και περνά!"

Η αγάπη εκείνη είχε περάση, είχε διαλυθῆ. Τώρα ο ποιητής είναι ἄλλου βαθειά ἐρωτευμένος. Μὲ μιὰ μικρούλα, πολὺ μικρούλα γιὰ τὴν ἡλικία του, πού τὴν προστατεύει, πού τὴν διδάσκει και ζητεῖ νὰ τῆς φουξῆ μιὰ ποιητικὴ πνοή.

Στὴν ὁρμὴ τοῦ πάθους του χάνει τὴν ἰσορροπία. Ὁ καθηγητὴς τοῦ Ὀδείου Ἀθηνῶν διδάσκει τὴν ποιητικὴ, μὰ εἶνε μὲ κάποις ἀπὸ τίς μαθήτρες του. τὴ Μπετίνα, ἀληθινὰ ἐρωτευμένος. Καὶ πλάθει κόσμους ἀπὸ ὄνειρα, πετᾷ σὲ σφαῖρες ὑψηλές στοῦ νοῦ τοὺς λογισμοὺς νὰ δώση μέτρο στίς γραμμές, ρυθμοὺς στὴν κίνησι και μέσ' στίς ἀποχρώσεις τοῦ φωτός τὴν ἁρμονία, παντοῦ τὴν ἁρμονία. Καὶ ἡ δύστυχη κόρη τὸν θεωρεῖ σὰν ἀποσβολομένη. Τί νὰ λέγῃ ὁ ποιητής; Λαλεῖ βραχνὰ νοήματα σὰν ἀπὸ σήμαντρο πού ράγισε και χτυπάει, θλιβερὰ χτυπάει, χτυπάει... γιὰ θεία λειτουργία. Ἀλλοίμονο! Ὁ ποιητής ὅμως νοιώθει μέσα του ἄδειο τὸν ναό, βουβὴ τὴ λειτουργία, Καὶ ἴσκιους πού τὸν λειτουργοῦνε. Ἡ κόρη ξάφνω χάνεται. Καὶ βλέπει μνήματα, τάφους πού παντοῦ τὸν τριγυροῦν. Ἀκόμη και τὰ μνήματα ὄνομα δὲν φέρουν. Ἐνα του ποίημα πού βρῖσκω στὸ τετράδιο ἔχει τίτλο

Τ' ἀνεπ'γραφο μνῆμα

Χίλια στή σειρά μνημόρια
πίνον δάκρυα γιὰ θροσιά,
ἔνα τους μονάχα χῶρια
ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά.

Ἄνθη και βοτάνων φύλλα
τοῦ στολίζουνε τὴ γῆ
στὸ σταυρὸ ἢ χρυσῆ κανδήλα
λαλαδίζει στή σιγή.

Θυματὸ μὲ τὸ θυμιάμα
τὸν μοσχοβολᾷ συχνὰ
και νομίζεις μύριο κλάμα
γύρω γύρω τριγυρνᾷ

"Ὅσοι τὸ θεωροῦν μινῆσκουν
και ἀποροῦνε σιγανοὶ—
Ἐνα ὄνομα δὲν βρῖσκουν
ὁ νεκρὸς γιὰ νὰ φανῆ!"

Καὶ μὲ σιγανὲς φωνές τωγ
καὶ μὲ στήθια πὸν πονοῦν
ψιθυροῦν Θεὸς χωρὲς' τον
καὶ διαβαίνουν καὶ περνοῦν

Ἔνας πῶρχεται ἐκεῖ πέρα
μὲ ἀνθοὺς κάθε πουρνό
δάκρυα χύνει νύχτα μέρα
καὶ τηράει τὸν οὐρανό.

Σχώρεσι, Θεέ μου, δός του
ἂν σὲ φταίξῃ, ἐπειδὴ
ἦταν ὁ μόναχος υἱός του—
δὲν ἔχει ἄλλο πιά παιδί.

Τὰ βραχνὰ λαλήματα τοῦ ποιητοῦ γίνονται ὀλοένα πῶ συχνά. Στὸ θολωμένο μυαλό του μόνη λογουρνά ἡ ἀγάπη του, ἡ Μπετίνα. Τὸ δεύτερο τετραδίον εἶνε γεμάτο ἀπὸ ποιηματάκια ἀπεφορμμένα στὴν Μπετίνα. «Ἡ ζήλια» ἢ «Μοδίστρα» ὁ «Ποδόγυρος» «Ἀνυπομονος» «Ἐχεμύθια» ἢ «Σπουδὴ της» τὸ «Ξελάγιασμα» καὶ τόσα ἄλλα. Ἄλλὰ τὰ γράμματα διαβάζονται δύσκολα, οἱ στίχοι σκοντάφτουν, ὁ ρυθμὸς κλωνίζεται πρὸ αὐτοῦ. Καὶ ἀκολουθοῦνε μερικὰ σόκιν πῶ κακογραμμένα, πῶ ἀταχτα καὶ πῶ πρόχειρα. Μέσα του δὲν κλωνίζεται μόνον ὁ ρυθμὸς, κλωνίζεται καὶ ὁ ἠθικὸς κόσμος πὸν καταρρέει μὲ τὸν σωματικόν. Καὶ αὐτὸ τὸ νοιώθει ὁ ποιητής. Ἔρχεται ὥρα πὸν κλαίει, πὸν θρηνεὶ βλέποντας τ' ἀστέρι του νὰ δὴ στὸν ἄφωτο βυθόν, τὸν σκοτεινὸν καὶ κατάκοπος, γρηναπιστός, λουσιμένος μέσα στὸν ἴδρω, βλέπει τὴν ἀγάπη του νεκρὴ μ' ἕνα σταυρὸ σὲ μνήμα. Στὸ κλάμα πὸν ξεσπᾷ βρῖσκει τὴν πῶ γλυκειὰ παρηγοριά του. Ἀκούει τὴ φωνὴ της καὶ θὰ κοιμηθῇ στὸ πλάγι της τὸν αἰώνιο ὕπνο:

Τὸν σταυρὸ τὸν ἀψηλὸ
ἀγκαλιὰ γλυκοφιλῶ
τὸ μυριάκρυβο ὄνομά της.
Κι' ἀπ' τὰ χόματά της
ἢ φωνή της ἢ χρυσῆ
μὲ καλεῖ: «ἔλα καὶ σὺ
δίπλα στὸ ξανθὸ παιδί σου
καὶ κοιμήσου!

Φίλε κ. Σταμούλη. Ὁ Θρησκευτικὸς Σύλλογος ἐξόριστος ἀπὸ τὴν πατρίδα του συμμαζεύει μὲ ἀξιεπαινη προσπάθεια κάθε ἱστορικὴ ἀνάμνησι, κάθε
Θ ρ α κ ι κ ἂ Ε'.

ἀρχαιολογικὸ μνημεῖο, καὶ κάθε παραμῦθι καὶ τραγοῦδι ποὺ νανούρισε ἀπὸ χιλιάδες χρόνια τῆ γενιᾶ τῶν πατέρων του. Τὰ τετράδια τοῦ Βιζυηνοῦ ξαναθυμίζουν τὸν δυστυχημένο ψάλτη καὶ τὸν φιλόσοφο ποιητὴ ποὺ σὲ μιὰ ἐποχὴ ἔσυρε τὸν χορὸ τῶν τραγουδιῶν στὴν Ἑλλάδα καὶ πρῶτος μὲ τὰ Διηγήματά του ἄνοιξε τὸν γνήσιο ἔθνικὸ δρόμο τοῦ Ἑλληνικοῦ Διηγήματος. Τὰ χειρόγραφα του εἶνε στολίδια κάθε ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης. Γιὰ τὸν Θρακικὸ Σῦλλογο εἶνε κειμήλια. Τραγουδοῦν τὰ ὄνειρα τῶν Θρακῶν, τὶς χαρὲς καὶ τὶς πίκρες των. Τραγουδοῦν καὶ τὰ ὄνειρα ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Συγχαίρω καὶ Σένα καὶ τὸν Σῦλλογο γιὰ ἓνα τέτοιο ἀνεχτίμητο ἀπόχτημα.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Ἴατρος

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ